

SLINGRESTOKK: Mellom snøret og krokene har det i uminnelige tider blitt brukt fortom. Slingrestokker ble brukt til å lage fortom. Foto: Audun Dybdahl

VADBEIN: 14 cm vadbein funnet i Nordland. Vanligvis laget av hvalbein i vikingtiden. Vadbein ble festet i båtripen få å ha noe glatt å dra snøret over. Foto: Ole Bjørn Pedersen, NTNU

BERGEN
Ole Erik Klokeide
ole.klokeide@fiskeribladet.no
Tlf. 47809837

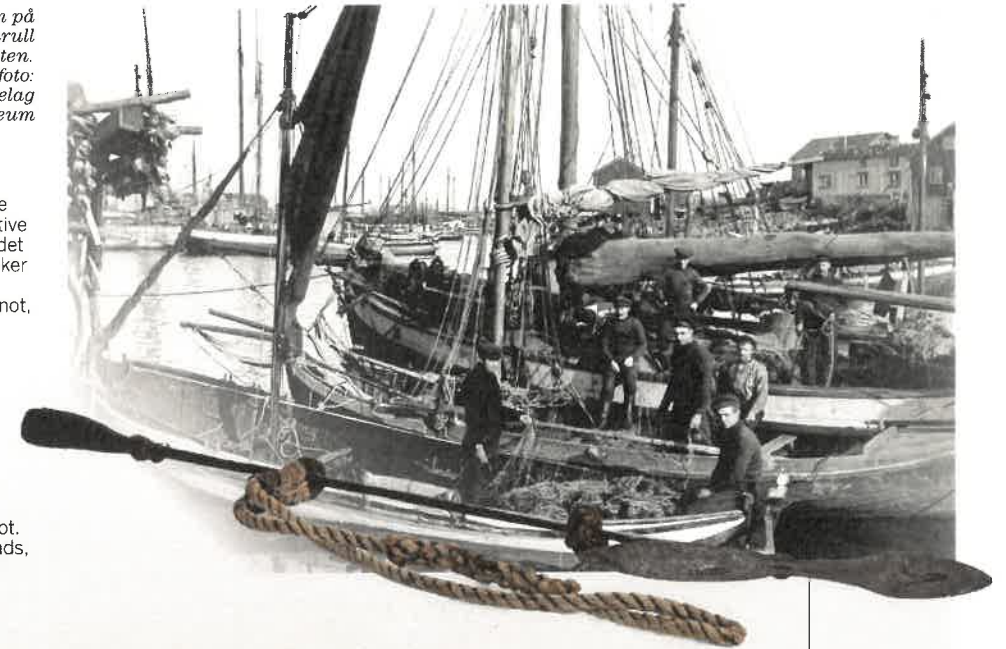
Fra omtrent 20.000 år siden dekket et tykt islag dekket hele Skandinavia, Nordsjøbassenget og de nordlige deler av Storbritannia og Irland. Norge ble isfri for 13-14.000 år siden, men de første spor etter mennesker er fra 9500 år siden. Det har vært drevet fiske siden de første menneskene kom til Midt-Norge. Fangst og fiske har vært måten å skaffe mat på og hensikten med Audun Dybdahls nye bok «Med angel og not» er å kaste lys over midtnorsk gjenstandskultur innenfor den viktige primær-

næring fiskeri. Boken er nok for spesielt interesserte, men de er det nok mange av i fiskerinæringen.

PROFESSOR EMERITUS I middelalderhistorie og tidligere museumsbestyrer ved Steinkjer (Egge) museum er svært opphengt i redskaper og beskriver i boken fiskeredskaper fra steinalderen til motoralderen. – Det er den første boken av sitt slag på over 100 år. Den går helt tilbake til steinalderen, sier Dybdahl til Fiskeribladet. – Hvordan kom du på å skrive en slik bok? – Jeg har skrevet mindre skrifter tid-

ligere om jordbruksredskaper. Siden jeg er vokst opp ved kysten tenkte jeg det kunne være interessant å skrive om fiskeredskaper. Jeg er ekstremt interessert i redskapskultur. Jeg har over 1000 gjenstander på eget museum i Rissa. Der har jeg et gårdsanlegg med fire hus og naust, sier professoren. Han har det meste som har vært på en gård og finner sjelden noe han mangler i sin private samling. – Her er det meste som har vært på en gård på 1800-tallet. Jeg har samlet bevisst i 50 år og gått på auksjoner og kjøpt redskaper. Jeg vet jo litt om hva jeg

GARN: Torskegarnbåter i havn på Sør-Gjæslingan 1914. Bred garnrull med glasskavler i bakskotten. Kopi av foto: Sverresborg Trøndelag Folkemuseum

FISKEREDSKAPER KAN KLASSIFISERES etter ulike prinsipper, for eksempel et skille mellom aktive og passive redskaper. I det første tilfellet er det fisken som er den aktive part, ved at den sluker agnet, forviller seg inn i en ruse eller går i et garn. Aktive redskaper er som harpun, landnot, snurpenot, og kastenot. En annen inndeling er de seks virkningsprinsippene.

- Spydprinsippet: Harpun, skutel, kveite- og flyndrepeik, lyster.
- Lokkeprinsippet: Dydsagn, tvihak, hilstikke, dorg, trøe, line, gangvad, stongvad, krokvad, rykk, pilk, teine.
- Snareprinsippet: Settegarn, drivgarn.
- Ruseprinsippet: Laksevarp, kilenot, ruse.
- Innesperringsprinsippet: Landnot, snurpenot.
- Sileprinsippet: Kastenot som blir dratt til lands, synkenot.

skal ha, jeg har jo jobbet som museumsbestyrer. Jeg går fortsatt på auksjoner, men nå er det sjelden jeg finner noe som jeg ikke har fra før, sier Dybdahl. Han skriver i innledningen til boken at i et langt tidsperspektiv er de fysiske gjenstandene de viktigste kildene til fangstmetoder og teknologisk utvikling. Boken tar ikke først og fremst for seg fiskeriene og fangstmengdene, men teknologi og redskapskultur.

DYBDAHL SKRIVER I boken at når det gjelder den eldste tiden vet vi lite om hvordan fiskesnører og garn ble laget.

Men funn fra middelalderen som garnnåler og en enslig slingrestokk, viser at noen redskaper har endret seg lite gjennom århundrene. På 1600-tallet ble både liner og torskegarn tatt i bruk på Mørkekysten, til store protester fra lokale fiskere. Det var på denne tiden et usedvanlig rikt sildefiske i Bjugn-Stjørna på denne tiden. Området fikk egen administrasjon og ny kirke ble bygget. Alle fangstmetoder var i bruk og forfatteren skriver at det ser ut til at drivgarn fikk innpass etter hollandsk mønster. Før 1730 ble det meste av

eksportsilden produsert ved munningen av Trondheimsfjorden og i Bergensområdet. 1700-tallet var kanskje ikke så innovativt med tanke på redskapskulturen. Mot slutten av 1800-tallet kom en dynamisk periode uten like i norsk fiskerihistorie. Fra sør kom nye typer båter som fortrengte de tradisjonelle lokale båtene med råseil. Båtene ble større, fikk dekk og var bedre egnet til havfiske. Liner ble lenger og garnlenkene flere. Den store skjellsettende hendelsen som totalt endret norsk fisker skjedde rundt 1900. Motoriseringen av fiskeflåten var i gang.

HARPUN: Brugdeharpun på 104 cm. Brukt på slutten av 1700-tallet. Foto: Nordmøre Museum 2013, Ragnar H. Albertsen

STEINALDER: Tre fiskekroker og en lyster av bein fra Viste Randaberg. Fra yngre steinalder. Foto: Terje Tvedt

SILD: Sildeganing, eller fjerning av gjeller og innvoller, i 1903, muligens i Kristiansund. Foto: Nordmøre Museum

Fiskeredskap utviklet gjennom 9500 år

Fiskeredskap fra steinalderen til motoralderen blir nøye gjennomgått i den nye boken «Med angel og not».

ÅFJORBÅT: «Den siste viking» ble bygget i 1930 og står nå som fast utstilling om lofotfiske ved museet Kystens Arv. Foto: Sverresborg Trøndelag Folkemuseum

